

Lap: Politika

Megjelent:

1947 JUN. 28

BUDAPEST TÜNDÖKLÉSE ÉS NYOMORÚSÁGA

LÁNYOK AZ INTÉZETBEN

A minap ismét láttam őket, a leánykákat, amint párosával vonultak a Liget türelmetlenül tavaszias fái alatt. A fák között millenáris, ferencjózsefi bronzszobrok mufogatták ostromban szerzett sebeiket a napnak s a lombok mögött, a betonnal bélelt, üres, talmi tó partján oli pöffeszkedett a szintén kissé sérült történelmi épületesoport is, jelül a kornak, mely ilyen puffogó díszletekkel ékesítette neves emlékeket hagyó múltját. Egyáltalán, a Liget fái alatt még most is, két világháború s egy ostrom után is a millenáris, ferencjózsefi kor önelégültségének hangulata leng s itt-ott, mint az egykori Stefánia széles útján, vagy a Wampetics kihalt terraszain valami ott maradt még a sarkantyúpengető s Gyurkovics-lányokkal népes, magyar fin de siècle hangulatából.

E hangulat előtti született még a jeles leánynevelő intézet, sőt egy oly korban, mikor még mindenki emlékezett rá, hogy Széchenyi egykor honunk szebbelékű asszonyaihoz szólott, a magyar nőnevelés apostolnői pedig, Telesi Blanka és Leóvey Klára úgy raboskodtak Kufsteinban, ahogyan az a magyar történelem akkori nagy részistance-ának férfiakkal egyenértékű partizánjához méltó volt. E kor hőskor volt még, Veress Pálné meg az első magyar orvosnőké, gróf Hugonnay Vilmaé és az erdélyi Thorma Ágnesé, kik a hímnemű kollégák gúnykacaja közepette szereztek maguknak nő létükre diplomát. E korban kuplé szölt arról, hogy Wlassics Gyula báró, az akkori kultuszminiszter jól tenné, ha a diplomához mindjárt férjét is fogva a fehérmépeknek, de a kuplék már nem tudták megállítani az időt s a tanintézet, homlokán egy spleenes királyi hölgy nevével, kezdetben talán valóban szebb lelkű asszonyokat kívánt nevelni a honnak. Csak éppen közben eljött a századvég Magyarországára, mely közös huszártiszket s brettlinókat termelt s míg a szomszédos Stefánia-úton a daliás Freysädttler pasa kucsirozta aranyszeres lószerszámaival a hon szépkelű színésznőit, ez az iskola is behódolt a nagy nemzeti kompromisszumnak s hivatalként őrizte nemzedékről-nemzedékre a vélelmet nyalka lovasnemzetünkről. Csoda-e hát, ha végül is csak jukker vidéki birtokos-feleségek, főszolgabíróknak meg kanárisárgára festett hajú tisztasszonyok nevelődtek itt, kik az érettségi és a férjhezmenés közé eső időt leginkább a MAC-lányság bonyolult és értelmetlen teendői között vihorászták és szurkolták végig.

Mindez rendben találtatott így s a jámbor látogató, ki a sors, a főigazgató ömélőtlősága, az igen tisztelt tanári kar és a tisztelt szülők kegyelméből beléphetett a kapun, megláthatta itt azt az egész kis világot, mely oly szívesen hivatkozott a teljesen ártatlan Szent Istvánra s oly értelmesen fejtegette a nagybirtokrendszer parancsoló gazdasági szükségességét, közben pedig Szegedről hozott magának evaangéliumot, melynek gróf Klebelsberg Kunó volt a szentje és Hóman Bálint a próféta. Igen, ebbe a világba vezették a látogatót, miután előzőleg tisztességtudóan jelentkezett az irodában. Vasárnap délután a fogadószobában már négy óraker ott tolongtak a jobbára elvált anyák és atyák, sőt a nagyanyák, nagynénik és keresztanyák is, de a felsőbb osztályosokhoz eljöhett az a jó házból való joghallgató vagy honvéd akadémikus is, kinek nevét az év elején a szülők szabályszerűen bejelentették. Itt aztán bőven láthatott az ember lesülött szemeket, kis kezeket, amint a csipkés zsebkendők szélét lépdesték, vagy elandalodottan éppen magában az emlékkönyvben lapozgattak, hová az „édes Gusztí”, vagyis Gustav Fröhlich fényképét rejtették bele. Oly teljes volt itt a biedermeier, oly tökéletes orgiát ült a kurzus, hogy még az elhalálozott igazgatónok is olvadó mosollyal figyelték araszos aranyrámaikból egykori bírodalmukat s nyilván az sem fájt már nekik, hogy az egykor itt nevelkedett festőművésznek haláluk után kis testi hibákkal látta el arcképüket.

Meg lehettek elégedve, mert az iskolában rend volt, noha e rendet igen nehéz volt fenntartani. A két háború közt oly forradalmi kor tört az Iskolára, hogy a növendékek töltőtollal kezdtek írni s akadtak köztük megátalkodott jakobinus lelkek, kik a kötelező jobbra dülő írás helyett már függőleges irányba vetették betűiket. A szaraz s mégis mindig kissé felizgató tanárúrnők azonban azt is sejtették, hogy a falakon kívül más világ van; ez időben ugyanis Marlene Dietrich uralkodott a mozivásznak s a bakfisoknak rendezett házimulatságok hangulatsöltéftéses szalonsarkaiban Shanghai Lilről énekeltek. Valószínűleg emiatt készték a szük, hosszú fekete ruhák is térdig s liceelve s ezért mutogatták tekintélyes állami tisztviselők s magasrangú katonatisztek alig serdült leánvai pókhálóharisnyás lábukat combig.

Senki sem tagadhatja, hogy ez években a kurtizán volt a hősnő, ki mázsá-

számra méri s szórja szerte székszeplijét. A métegy nem torpant meg az iskola kapujában s mikor az évzáró ünnepélyeken az igazgató, ki c. tankerületi főigazgató volt s így méltóságos úr, azzal búcsúzott a nyolcadikosoktól, hogy feleségeknék és anyáknak kell lenniök s valóban kerekded mondatokban méltatta a női hivatás magasztosságait, már a harmadikosok is csak kuncogtak.

Még emlékszem a régi időkre, midőn az árgusszemű tanárúrnők hetenként kutatták át apró tarsolyainkat s gondosan még a tolltartót is megvizsgálták, nem rejtőzik-e a radirok társaságában tiltott szépítőszert. Ebben az időben történt az is, hogy egy ötpengős nagyságú púder-szelence miatt egyik állami iskolában öngyilkos lett és meghalt egy tizenötéves leány. Hosszú hallalik folytak akkoriban így, valóban megemlést is alig érdemlő csekélységekért s a tanárúrnők valóban dicséretes buzgósággal vezették a hajtást, méghozzá a tiszta erkölcs nevében, de ugyanakkor egész reménytelen női hervadásuk minden éhes szenvedélyességével s oly körültekintő eszközökkel, amint aminőket a bécsi Kamarilla Cabinet Noirja alkalmazott a Monarchia szabadságszerelő népei ellenében. Többek között kémszervezetet is tartottak fenn, erős, éber és szemfüles kémszervezetet, melynek pontossága olykor a jóval később megismert Gestapoéval vetekedhetett volna. Bent az intézetben az ajtóra tapasztott fülek és kulcslyukon át leselkedő szemek korszaka volt ez, amikor a francia nyelvre oktató, macacsul halcsontos derekú agg nevelőnök intim fehérműk között magánlevélcékre vadásztak s még ügynököket is fogadtak maguk mellé a szegények és ügyefogyottak táborából. Minderre visszaemlékezve önkéntelenül is feltámad a kérdés: vajjon nem e rendszer okozta-e, hogy később, amikor választani kellett s meg kellett volna szólnia a lelküismeretnek, az az ifjúság, melyet apró hüneiért főigazgatói megrovások rémítettek s nagy kétségei közepette annyira egyedül maradt, oly gyáván s riadtan menekült az eltűnésre ítélt hatalom „gutgesinnt” árnyékába?...

Ezért lettem szomorú a Liget lombjai közt, mikor megláttam egy letűnt világ árnyalakjait imbolyogni. Vajjon hova vezet most az út, amin járnak, mert a felsőbbség kulisszái, ahova régi álmaik vezették őket, összeomlottak.